
YENİ İTALYAN CEZA KANUNUNDA CEZALAR EMNİYET TEDBİRLERİ VE BUNLARIN ŞAHSİLEŞTİRİLMESİ

I

Son seneler zarfında Ceza Hukuku alanında husule gelen hadiselerin en mühimmi yeni İtalyan Ceza Kanununun kabulü olmuştur.

Bu sahada önemli bir yer tutan İtalya, ileride anlatacağımız sebepler dolayısıyla, Zanardelli Kanununu epey zamandan beri değiştirmek istiyordu. Nitekim 1919 da profesör «Enrico Ferri» nin başkanlığı altında toplanan bir komisyon kısa süren bir mesaiden sonra, tamamen pozitivist esaslara dayanan ve yalnız umumî kısmı ihtiva eden bir proje hazırladı. Bu proje tetkik ve tenkit edilmek üzere kitap halinde neşredildi ise de bazı sebepler dolayısıyla kanun şeklini alamadı.

1922 de faşizmin İtalyaya tamamen hâkim olması üzerine tadil hareketi kat'i bir neticeye varmak üzere tekrar canlandı. Faşist Kanunların hazırlanmasında büyük bir rol oynamış olan Adliye Nazırı ve Roma Üniversitesi profesörlerinden «Alfredo Rocco» (1) kendisine verilen geniş selahiyete istinaden ilk projeyi hazırlamak üzere bir komisyon teşkil etti. Roma Hukuk Fakültesi ceza hukuku profesörü avukat «Arturo Rocco» nun başkanlığı altında çalışmağa başlıyan bu komisyon az bir zaman içinde istenilen ilk projeyi hazırladı. Proje tenkit edil-

[1] Kendisi ticaret hukuku profesörü idi.

mek üzere muhtelif lisanlara tercüme edilerek neşredildi, bu tenkitlere göre tadil edildi ve altı senelik bir mesaiden sonra kabul edilerek 19/60/1930 da neşir ve 1/7/1931 de meriyet mevkiine girdi. (1).

Eski kanunun tadilindeki sebepler

Tadil hareketinin ne suretle başladığını kısaca izah ettik. Şimdi bu tadilin sebeplerini görelim.

Profesör «Enrico Ferri» nin de söylediği gibi «Rocco» Kanunu üç mühim sebebin tabii bir neticesidir. Bu sebepleri ayrı ayrı tetkik edelim.

Birinci sebep: Faşizm 1922 de Roma üzerine yürüyüşle bütün memlekete hakim olmuştu. Ferdin menfaatlerini devletin yüksek menfaatlerine tâbi kılan ve ceza vermek hakkını cemiyetin müdafaa ve muhafazasile izah eden faşizm kendi prensiplerine uygun kanunlar istiyordu. Binaenaleyh Fransız inkılâbının doğurduğu liberal felsefenin tesiri altında hazırlanmış olan ve suça karşı cemiyeti hakkile müdafaa ve muhafaza edemiyen Zanardelli Kanunu onun bu ihtiyaçlarını tatmin edemiyordu. Bu itibarla Rocco Kanunu içtimai ve siyasi inkılâpları takip eden kanunların karakterlerini taşımaktadır. Kanunun en mühim vasıflarından birini teşkil eden cezaların ağırlığı keyfiyeti de ancak bu suretle izah edilebilir.

İkinci sebep: İtalya, Ceza Hukukunda daima ön safda gelen bir memlekettir. Ceza Kanunlarına hâkim olan prensipler orada doğmuş, orada inkişaf etmişlerdir. Nitekim İtalyan cezacılarından Lombrozo, Garofalo ve Ferri de Pozitivist mektebi yine orada kurmuşlar ve ceza hukukunda görülen büyük inkılâbı vücuda getirmişlerdir.

Bu mektep eski klasik mektebin prensiplerini reddederek insanlarda irade serbestisinin mevcut olmadığını, suçlunun manevî mes'uliyeti bulunmayan tehlikeli bir insan olduğunu, cemiyetin bu gibi şahıslara karşı kendini hakkile müdafaa edemediğini ve netice olarak klasik kanunlarda mevcut olan ce-

[1] Türk Ceza Kanununun me'hası olan eski İtalyan Ceza Kanununa Zanardelli Kanunu dendiği gibi, yeni İtalyan Ceza Kanununa da Adliye Nazırının ismine izafeten «Rocco» Kanunu denmektedir.

zanın suçla mücadele hususunda kâfi gelmediğini iddia etmektedir. Bir taraftan kuvvetli bir hatip olan Ferrinin, diğer taraftan Holandalı Van Hamel, Belçikalı Prins ve Alman Lisztin' 1889 da kurdukları «Ceza Hukuku Uluslararası Birliğinin» me-saisi neticesinde bir çok memleketler kanunlarına bu mektebin tavsiye ettiği tedbirlerden bazılarını ithal etmişlerdir.

Profesör Stoosun -893 de neşrettiği proje ile emniyet tedbirlerini kabul etmek hususunda birinci gelen İsviçre başta olmak üzere İngiltere, Şimalî Amerika, Norveç, Arjantin, ve Peruyu bu memleketler arasında sayabiliriz. [1]

Bu suretle kendi âlimlerinin fikirlerini diğer memleketler kabul ederken İtalya bu yenileme hareketi karşısında bigâne kalamazdı. Bu vaziyet tadilin ikinci sebebini teşkil etmiştir.

Üçüncü sebep: Suçluluk bir memleketin içtimaî, siyasi, ve ekonomik vaziyetile doğrudan doğruya alâkadardır. Harpten sonra her memlekette olduğu gibi İtalyada da saydığımız bu sahalarda bir çok değişiklikler husule gelmiştir. İşte bu değişikliklerin insanların psikoloji ve ahlâkı üzerindeki tesirleri neticesi olarak suçluluk o kadar artmıştır ki bu vaziyet karşısında suça karşı yegâne silâh olarak kullanılan zehir ve tenkil sisteminin kifayetsizliği anlaşıldığından kanuna suçlu hakkında da hükümler koymak ve cezaları emniyet tedbirleriyle tamamlamak lâzım gelmiştir. Bu mecburiyet de eski kanunun değişmesini icap ettiren üçüncü sebeptir.

Tadilin sebeplerini bu suretle izah etmiş bulunuyoruz. Yalnız bahsi bitirmeden şunu da ilâve edelim ki: Noksan bir teşkilata istinad eden en mükemmel bir kanunun kendisinden beklenen faldeyi temin edemeyeceğini pek iyi takdir eden kanun vazii icap eden teşkilâtın temini için hiç bir fedakârlıktan çekinmemiş ceza ve ceza muhakemeleri usulü kanunile beraber mükemmel bir hapishaneler nizamnamesi ve onun icap ettirdiği teşkilâtı hazırlamayı unutmamıştır. Hapishaneler genel direktörü profesör «Giovanni Novelli» tarafından vücuda getirilen bu nizamname başlı başına tetkike değer bir eserdir.

[1] Fransa dahi, hazırlanan son projede, emniyet tedbirlerine yer ayrılmıştır.

KANUN HAZIRLANIRKEN NAZARİ İTİBARA ALINAN ESASLAR

Rocco Kanunu, Ferrinin 1921 de hazırladığı proje gibi Zannardeilli kanunundan esas itibarile farklı değildir. Kanun vazii yeni kanunu hazırlarken ilmi ve teknik kıymetini inkâr etmediği eski kanunu daima göz önünde bulundurmuş ve bir çok prensiplerini alıyarak bunları, memleketin ihtiyaçlarını ve ceza hukuku alanında görülen tekâmülî nazarı itibara almak suretile tadil ve bir çok yeni ilâvelerle tamamlamıştır. Ceza hukuku alanındaki tekâmülî yukarda kısaca anlatmıştık. Tatmin edilmesi lâzım gelen ihtiyaçlara gelince; esbabı mucibe layihasında da gösterildiği veçhile şunlardır:

- 1) Ceza hukuku alanında mücadele etmekte olan mekteplerin arasındaki ikiliği ortadan kaldırmak,
- 2) Devleti, cemiyeti daha müessir bir şekilde himaye etmek.
- 3) Aileyi himaye etmek,
- 4) Umumi ahlâkın sukutuna mani olmak.
- 5) İrkin atisini ve binaenaleyh nüfusun çoğalmasını temin etmek.
- 6) Memleketin ekonomisini himaye etmek.

Şimdi bütün bu ihtiyaçların nasıl temin edildiğini inceleyelim:

I — Ceza hukuku alanında mücadele eden klâsik ve pozitivist mekteplerle aralarındaki ikilikten kısaca bahsetmiştik. Kanun, bu mekteplerden hiç birinin tesiri altında kalınmıyarak sırf memleketin ihtiyaçları faşizmin prensip ve gayeleri nazarı itibara alınmak ve her birinden maksadı temin eden prensipler seçilmek suretile, vücuda getirilmiştir.

II — Yalnız suçla meşgul olunup suçlu ihmal edilmemiştir. Çocuklara, akıl hastalığı olanlara, mükerrirlere, itiyadi, profesyonel ve temayülî mücrimlere bilhassa ehemmiyet verilmiş her biri hakkında hususi hükümler konmuştur. Bu hususta en ziyade dikkate değen nokta çocuklara karşı gösterilen alâkadır. Bütün İtalya gözlerini onlara çevirmiştir. Onların tahsil ve terbiyeleri için muazzam teşkilât vücuda getirilmiştir. Her sahada çocuklara karşı gösterilen bu itinanın ceza hukuku sahasına da aksetmesi pek tabii olduğundan bunların terbiye ve ıslahı için

ceza ve usul kanunlarıyla diğer mevzuata bu hususta hükümler konmuştur. Yeni suçlar ihdas olunmuştur.

III — Cezalar bir taraftan suç işlemiyenlere ibret teşkil ederek umumî önlemeyi diğer taraftan suçluyu ıslah etmek suretile de hususî önlemeyi temin ederler. Umumî önlemeyi temin hususundaki hassaları çok kuvvetlidir ve suçun tekerrürüne rağmen mevcudiyetleri ancak bununla izah edilebilir. Hususî önleme hassaları ise nisbeten azdır. İşte bu noksan dolayısıyla ve suçla daha müessir bir şekilde mücadele etmek üzere emniyet tedbirleriyle tamamlanmışlardır.

IV — Cezalar emniyet tedbirleriyle itmam olunmakla beraber aynı zamanda da ağırlaşmıştır. Bu hususta nazarı dikkati celbeden keyfiyet ölüm cezasının tekrar kabul olunmasıdır.

Bu cezanın umumî önleme hassası ile tatmin hassası çok kuvvetli olduğundan efkarı umumiyeyi fazlasıyla müteessir eden ve cemiyetin sükununu tehlikeye düşüren pek vahim suçlarda tatbik olunmak üzere kanuna ithal edilmiştir.

V — Nihayet gerek cezaların ve gerek emniyet tedbirlerinin şahsileştirmesi yoluna gidilmiştir. Pozitivist mektepten alınan bu prensip kanunun en mühim kısmını teşkil ettiğinden ileride tafsil edilecektir.

CEZALAR EMNİYET TEDBİRLERİ VE BUNLARIN ŞAHSİLEŞTİRİLMESİ

Ceza ilminin bu günkü tekâmülü karşısında her kim bu husustaki İtalyan mevzuatını tadil veya ıslah etmeyi düşünmüş olsa idi aşağıdaki suallerle karşılaşmak mecburiyetinde kalırdı:

1 — Her şeyden evvel böyle bir tadile ihtiyaç var mıdır ve zamanı gelmiş midir?

2 — Tadile karar verildiği takdirde hazırlanacak olan kanun yalnız zecir ve tenkil ile mi yoksa suçlunun hususî önlemesi ile de meşgul olmalı mıdır?

3 — Bu ikinci fikir kabul olunduğu takdirde zecir ve tenkil ile önleme ne suretle mezc edilmelidir ve her ikisini de temin için ne gibi vasıtalara ihtiyaç vardır?

4 — Tenkil ve binaenaley mesuliyet bahsinde manevi mes'uliyet prensipi mi yoksa içtimai mes'uliyet prensipi mi kabul edilmelidir?

5 — Suçlulara tatbik edilecek tenkil ve önleme tedbirlerinin tayinindeki kıstas suçun vehamet derecesi mi yoksa suçlunun tehlikeli halinin derecesi mi olmalıdır ve yahut bunlar mezc mi edilmelidir?

6 — Mezkûr tedbirlerin tatbikinde şahsileştirme prensipi nazarı itibara alınmalı mıdır ve bu ne suretle temin edilmelidir?

7 — Bu prensip kabul edildiği takdirde suçluların kanun vazii tarafından tasnif edilmesine lüzum var mıdır?

Verdiğimiz su kısa izahattan sonra bütün bu mes'elelerle karşılaşan ve hepsini halleden kanun vazînin bu işi ne suretle başardığını izah edelim.

Kanun vazii kanunu hazırlamak üzere işe başladığı zaman üç ilmi cereyanla karşılaşmış bulunuyordu:

A — Birinci cereyana göre, ki burada Lucchini tarafından idare olunan tam klâsiklerin iddialarını görüyoruz, herhangi bir Ceza Kanununda suçların önlenmesine müteallik hükümlerin bulunması hiç bir suretle muvafık görülüyordu. Vakıa bu fikre taraftar olanlar önleme tedbirlerinin lüzumunu inkâr etmiyorlarsa da bu tedbirlerin ceza hukuku sahasına ait olmayıp siyasi ve idarî sahaya ait oldukları fikrini ileri sürüyorlardı, Pozitivizmin en sarsılmaz ve amansız aleyhdarı olan Lucchini ve taraftarları yeni bir kanunda bu mektebin en ufak bir izini dahi görmek istemiyorlardı.

B — İkinci cereyana göre tenkil ve önlemenin bir birinden farklı şeyler olduğu iddia ediliyor ve bu husustaki hükümlerin ayrı iki kanunda mevzubahs edilmesi muvafık görülüyordu. Bu itibarla kanunlardan birinde yalnız tenkile müteallik hükümlerin bulunması ve bunu temin için de tatbik olunmakta olan kanunun bazı kısımlarının tadil edilmesi, diğer kanunun ise yalnız önlemeyi temin edecek olan emniyet tedbirlerini ihtiva etmesi lâzım geliyordu.

C — Üçüncü cereyana göre ise yapılacak tadilâtın esaslı olması ve binaenaleyh yeni kanunun gerek lâsik ve gerek pozitivist mkteplerin esas prnsipleri nazara alınarak vücuda getirilmesi isteniyordu. Bu fikre taraftar olanlar böyle tek bir sisteme dayanan ve aynı zamanda hem tenkil ve hem önlemeyi temin eden bir kanunun hazırlanmasını yüksek ve realist bir adalet namına temenni ediyorlardı.

Faşist kanun vazii bu üçüncü fikri takip etmiştir. Bütün bunlardan sonra muhim bir mes'ele daha kalyordu bu da, gerek suçların tenkilini ve gerek fiil ve hareketile tehlikeli hal taayyün eden suçlu bakımından hususi önlemeyi temin edecek vasıtaları intihap etmek ve bunları birbirleriyle mezcetmekti. Kanun vazii yeni ceza sisteminin en önemli tarafını teşkil eden bu zor işi de diğer müşkilât gibi hüsnü suretle halletmiş ve cezaları emniyet tedbirleriyle tamamlamıştır. Bütün mes'ele kanunu tatbik edecek olanların hüsnü niyet ve elbirliğile hareket etmelerine bağlıdır.

Ceza ve emniyet tedbirleri hususunda kanunun takip ettiği sistem şudur: Tenkil ve zecir vasıtaları cezalardır, önleme vasıtaları emniyet tedbirleridir. Cezalar kanunun suç addettiği bir fiili işleyenlere verilir. Miktarları suçun objektif ve subjektif ehemmiyetile mütenasip olup kanunun tespit ettiği aşağı ve yukarı hadler arasında tayin olunur. Bu miktarın tayininde müessir olan haller kanunda yazılı olan ağırlatıcı ve hafifletici sebeplerdir. (1)

Emniyet tedbirleri işledikleri fiil neticesinde cemiyete karşı tehlikeli oldukları taayyün eden kimselere tatbik edilip (C. K. madde 202) [2] devam müddetleri tehlikeli halin devamı mütenasiptir (C. K. madde 207). İşlenen fiil kaide olarak kanunun suç addettiği bir fiil olması lâzımdır. Mamafi istisnaen ve kanunda zikredilmek şartile suç teşkil etmeyen ve fakat failin tehlikeli halini belirten bir fiil de olabilir (C. K. madde 202).

Bu istisnalar çok olmayıp üç tanedir:

1) İşlenemiyen, neticenin hasıl olmasına imkân olmayan cürümlere teşebbüs (C. K. madde 49).

2) Bir suçun işlenmesi hususunda yapılan lâkin tatbikine geçilmiyen anlaşmalar (C. K. madde 115 fıkra 1, 2).

3 — Suç işlemeye teşvik (C. K. madde 115 fıkra 3, 4). Teşvikte, hakkında emniyet tedbiri tatbik edilen kimse teşvik edendir.

[1] Tatbikatta sulis'imale yol açtıkları düşüncelerle takdiri hafifletici sebepler (attenuantli generiche) yeni kanunda kaldırılmıştır.

[2] Bazı maddeler lüzum ve ehemmiyetlerine binaen tercüme edilerek yazının sonuna ilâve edilmiştir.

II

CEZALAR

(C. K. madde 17 - 38)

Kanunun kabul ettiği cezalar asli ve fer'i olmak üzere ikiye ayrılırlar. (C. K. madde 17 - 19).

Asli cezalar:

1 — Cisme karşı cezalar; ölüm cezası.

2 — Hürriyeti tahdid eden cezalar (cürümlere mahsus); müebbet hapis, hapis. (Kabahâtlere mahsus); hafif hapis.

3 — Para cezaları (cürümlere mahsus); Ağır para cezası. (Kabahâtlere mahsus); hafif para cezası.

Fer'i cezalar şunlardır (C. K. madde 28 - 38):

1— Cürümlere mahsus fer'i cezalar: Âmme hizmetlerinden memnuiyet, bir meslek veya sanatın icrasından memnuiyet, kanunî mahcuriyet, vasiyet ehliyetini gaybetme, mahkûmiyetten evvel yapılmış olan vasiyetnamenin butlanı, babalık ve kocalık sıfatının verdiği nüfuzu kullanmak hakkını gaybetme veya bundan muvakkaten memnuiyettir. (C. K. madde 19).

2 — Kabahâtlere mahsus fer'i cezalar: Bir meslek veya sanatın icrasından muvakkaten, memnuiyettir. (C. K. madde : 20).

Cürüm ve kabahâtlere mahsus müşterek cezalar ise hükümün ilâniyle kanunun bazı ahvalde kabahâtlere de şamil olduğunu sarahaten zikrettiği cürümlere mahsus fer'i cezalardır. (C. K. madde : 19). Asli cezalar hükümde zikredilmek suretile hakim tarafından tatbik olunurlar. Fer'i cezalar ise asli cezaların tabii bir neticesi olmaları itibarile kendiliklerinden terettüp ederler (C. K. madde : 20).

Fer'i cezalardan tabiiyeti gaybetme ile mahkûmun bil'ummum mal ve gelirlerinin müsaderesi projede mevcut iken kanundan silinmiştir.

Ehemmiyetlerine binaen kanunun asli cezalar hakkındaki hükümlerini gözden geçirelim.

ÖLÜM CEZASI.

Hapishane dahilinde ve yahut Adliye Nazırı tarafından tayin olunan diğer bir mahalde kurşuna dizmek suretile infaz

olunur. Adliye Nazırı aksini emretmedikçe ceza alenen infaz olunamaz. (C. K. madde : 21).

Mahkûmiyet kararı ilân ve mahkûmun mahkûmiyetten evvel hazırlamış olduğu vasiyetname iptal olunur.

Müebbet hapis.

Müebbet hapis ebedî olup gündüzleri çalışma mecburiyeti ve geceleri tecrit olunma suretile bu cezaya mahsus müesseselerin birinde çektirilir.

Müebbet hapse mahkûm olan kimse cezasının en aşağı üç senesini çektiği takdirde açıkta işlere kabul olunabilir. Adliye Nazırı cezanın bir müstemlekede veya deniz aşırı bir yerde infazını emredebilir. Bu takdirde üç sene geçmemiş olsa dahi mahkûm açıkta işlere kabul olunabilir. (C. K. madde : 22).

Müebbet hapis cezasında hocrede tecrit geceleri tatbik olunduğu gibi işbu ceza hurriyeti tahdid eden muvakkat cezalardan bir veya bir kaçı ile içtima ettiği takdirde gündüzleri de tatbik olunabilir. Bu takdirde müddet altı aydan dört seneye kadar olup bu hadler geçilemez.

Müebbet hapsin neticesi olarak kanuni mahcuriyet, umumî hizmetlerden memnuiyet, babalık ve kocalık sıfatının verdiği nüfuzu kullanma hakkını ve vasiyet ehliyetini gaybetme, cezaları kendiliğinden terettüp eder.

Mahkûmiyetten evvel yapılmış olan vasiyetname batıl addolunur. Mahkûmun mallarının tasarruf ve idaresinde ve bunlara ait muamelelerin vekil vasıtasile icrasında, adli hacre dair kanunu medeni hükümleri tatbik olunur. Mahkûmiyet kararı ilân olunur. (C. K. madde : 29, 32, 36, 38, 72).

Hapis.

Hapis cezası on beş günden yirmi dört seneye kadar olup çalışma mecburiyeti ve geceleri hocrede tecrit suretile bu ceza için tahsis olunan müesseselerin birinde çektirilir. Hapse mahkûm olan kimse cezasının en aşağı bir senesini çektiği takdirde açıkta işlere kabul olunabilir. Adliye Nazırı cezanın bir müstemlekede veya deniz aşırı bir mahalde infazını emredebilir.

Bu takdirde üç sene geçmemiş olsa dahi mahkûm açıkta işlere kabul olunabilir. (C. K. madde 23). Ağırлатıcı sebeplerin (C. K. madde : 66) veya suçların (C. K. madde : 78) içtimal halinde cezanın yukarı haddi otuz seneye kadar uzatılabilir lâkin bu son had hiç bir suretle geçilemez. Hapis cezası ağır para cezasından muhavvel ise cezanın aşağı haddi on beş günden az olabilir (C. K. madde : 136) lâkin hiç bir suretle, adi hallerde üç seneyi, içtima halinde ise dört seneyi geçemez (C. K. madde: 78).

Bir seneden on seneye kadar olan hapis cezasında nezaret altında serbestlik ihtiyaridir, on seneyi geçiyorsa mecburidir. (C. K. madde : 229, 230).

Hakim hilafına karar vermedikce taksir haricinde bir cürümden dolayı en aşağı beş sene hapse mahkûm olan kimseye kanunî mahcuriyet ve babalık veya kocalık sıfatının verdiği nüfuzu kullanmak hakkında muvakkaten memnuiyet cezaları da tatbik olunur. Bu hususta müebbet hapis hakkında söylediğimiz hükümler burada da caridir. (C. K. madde : 32, 33).

Ağır para cezası.

Ağır para cezası elli lireden az (takriben beş lira) ve elli bin lireden fazla (takriben beş bin lira) olmayan bir meblağı devlete vermekten ibarettir.

Menfaat temini maksadile işlenen cürümlerde, kanun yalnız hapis cezası tayin etmişse, hakim bu cezaya elli lireden yirmi bin lirete kadar (takriben iki bin lira, ağır para cezası da ilâve edebilir.

Yukarı haddi verildiği halde; kanunun tayin ettiği ağır para cezasının, suçlunun malî vaziyetine nazaren, müessir olmadığına kanaat getirilirse, hakim bu para cezasının miktarını üç misline çıkarmak salahiyetini haizdir.

Hafif hapis.

Hafif hapis cezası beş günden üç seneye kadar olup, çalışma mecburiyeti ve geceleri yalnız hapis (höcrede tecrit) suretile bu cezaya mahsus müesseselerin birinde ve yahut hapis cezasının infazına ayrılmış müesseselerden birinin hususi bir kısmında çektirilir.

Hafif hapse mahkûm olanlar, kabiliyetleri ve eski meşgulli-

yetleri nazara alınarak müessese içinde tanzim edilmiş işlerden başka işlere de kabul olunabilirler. (C. K. madde : 25).

Hafif para cezası.

Hafif para cezası yirmi lireden az (takriben iki lira) ve on bin lireden fazla (takriben bin lira) olmıyan bir meblağı devlete vermekten ibarettir. Azamî miktarı verildiği halde, kanunun tayin ettiği hafif para cezasının, sulçunun malî vaziyetine nazaren, müessir olmadığına kanaat getirilirse, hakim bu para cezasının miktarını üç misline çıkarmak salahiyetini haizdir. (C. K. madde : 26).

III

Emniyet tedbirleri

(C. K. madde : 199 - 340)

Emniyet tedbirleri şahsi ve malî olmak üzere iki kısımdır. Bunlardan şahsi olanlar hürriyeti ya tahdid ederler veya etmezler.

Hürriyeti tahdid eden emniyet tedbirleri:

Hürriyeti tahdid eden emniyet tedbirleri kanunun (215) ci maddesinde gösterilmiş olup şunlardır:

1 — Zirral müesseseye veya iş evine tahsis. 2 — Tedavi veya muhafaza evine koyma 3 — Adli timarhaneye koyma, 4 — Adli ıslahhaneye koyma.

Hürriyeti tahdid etmeyen emniyet tedbirleri:

Hürriyeti tahdid etmeyen emniyet tedbirleri de yine kanunun (215) ci maddesinde gösterilmiş olup şunlardır:

1 — Nezaret altında serbestlik 2 — Bir veya daha fazla nahiye ve vilâyette oturmaktan memnuiyet 3 — Alkollü içkiler satan lokantalara ve meyhanelere devamdan memnuiyet 4 — Ecnebinin sınır harici edilmesi.

Sayıdığımız bu muhtelif tedbirlerin tatbikinde nazara alınacak umumî kaide kanunun 215 ci maddesinin son fıkrasında gösterilmiştir. Bu kaideye göre ittihaz olunması lâzım gelen emniyet tedbirlerinin nev'ini kanun tayin etmişse mesele yoktur; etmemiş ise bu takdirde hakim, kaide olarak nezaret

altında serbestlik tedbirini tatbik etmek mecburiyetindedir. Ancak, mevzubahs olan fiil cürüm teşkil ediyorsa bu takdirde mahkûmun ziraî koloniye veya iş evine tahsisini emreder. Kanun burada yalnız «mahkûmun» tabirini kullanmıştır. Bundan maksadı 49 ve 115 ci maddelerdeki sarahata binaen kendisine ceza verilemiyen şahıs hakkında tatbik edilecek emniyet tedbirinin «Nezaret altında serbestlik» olduğunu göstermektedir.

ÇAIŞMA MECBURİYETİ

Hürriyeti tahdid eden ceza ve emniyet tedbirlerinin tatbikinde esas çalışmadır, işdir. Kanun vazii çalışmayı medenî hayatın tahmil ettiği bir vazife, maddi ve manevî bakımdan içtimaî bir ıslah vasıtası olarak telâkki etmiştir. Bu telâkki yeni rejimin esasını teşkil eder. Yeni hapishaneler nizamnamesinde mahkûmların çalışmalarına dair bir çok hükümler vardır. Mezkûr nizamnameye göre, çalışmak bazı hallerde mecburî bazı hallerde değildir. Müebbet hapis ve hapis cezalarının infazına mahsus müesseselerle ziraî kolonilerde ve kanunun bilhassa çalışma için tahsis ettiği diğer müesseselerde çalışma mecburidir. (C. K. madde: 22, 23, 213, Ha. Ni. madde : 1). Halbuki, bedenen veya ruhen zaif olanlara mahsus müesseselerde, adli timarhanelerde, adli sanatoryomlarda, tedavi evlerinde, muhafaza evlerinde ve adli ıslahhanelerde çalışma mecburî değildir. Ancak müessese direktörlüğünün talebi üzerine mahkûmun sıhhatinin çalışmaya mani bir sebep teşkil etmediği taayyün edecek olursa yine çalıştırılır.

Çalışmanın mahiyeti, cezalara ve emniyet tedbirlerine göre değişmektedir. Cezaya nisbetle çalışma onun esaslı bir unsuru olup ferî olarak bir terbiye vasıtası addolunur. Halbuki emniyet tedbirlerine nisbetle yalnız bir terbiye ve ıslah vasıtasıdır.

Adliye Nazırı hapishaneler nizamnamesi hakkında Krala verdiği esbabı mucibe layıhasında diyor ki: Mahkûmun cezasını çektiği sıradaki çalışmasından gaye verim ve terbiyedir, emniyet tedbirlerinin tatbiki sırasındaki çalışmanın esas gayesi ise mahkûmun ıslahıdır, cemiyet hayatına dönebilecek bir hale getirilmesidir. Sarfedilen bütün mesal suçluyu tedavi etmek,

terbiye ve ıslah etmek, namuslu bir insan gibi yaşayabilmesi için onda, çalışma zevkini uyandırmak ve hayatını kazanmasını temin edecek vasıtalarla onu techiz etmektir. Çalışma mecburiyetinin hududu cezalarda hapishaneler nizamnamesiyle tespit edildiği halde, emniyet tedbirlerinde bu hududu tayin salâhiyeti, doktorun da reyi alınmak şartıyla, müessese direktörüne aittir.

Çalışmak mecburiyetinde olan mahkûm, tecrübe ve kabiliyetini ileri sürerek çalışacağı işin nev'ini bizzat kendisi tayin etmek hakkını haiz değildir. Ancak bu husustaki talebi tetkik edildikten sonra intihap ettiği iş hakikaten kendi tecrübe ve kabiliyetine uygunsa ve ileride cemiyet hayatına dönebilecek bir hale gelmesine yarayacaksa bu talep kabul olunabilir. Hapishaneler nizamnamesinde mevcut olan bu hüküm pek mühimdir. Görülüyor ki mahkûmun çalışma tarzının tayini etraflı bir incelemenin neticesine bağlıdır ve ancak bu suretle iyi bir netice elde edilebilir.

Söylediklerimiz, işin nazariyatını teşkil eder; tatbikat sahasına gelince mesele şu tarzda cereyan eder: Müessese direktörü mahkûmun çalışma tarzını tayin etmeden evvel onun işini sorar, mahkûm bu sorguya yazı ile cevap vermek mecburiyetindedir. Cevabında; varsa serbest hayattaki mesleğini aksi takdirde nasıl bir meslek intihap etmek istediğini, müessese dahilinde teşkil olunmuş işlerden hangisini tercih ettiğini bildirir.

Şunu tekrar ilâve edelim ki bu dilek mahkûm için bir hak teşkil etmez. Müessese direktörü işbu cevabı esas tutarak mahkûmun sıhhi vaziyetini, kabiliyetini, serbest hayattaki çalışma tarzını, diğer bir ceza müessesesinde bulunmuş ise oradaki mesaisini ve elde edilen neticeleri inceliyerek kararını verir.

Hapishaneler nizamnamesinin 272 ci maddesindeki hüküm çalışma sistemini tamamlamaktadır. Mezkûr maddedeki sarahata nazaran mahkûmun ıslahı, istidat ve kabiliyeti bakımından müessese dahilinde muvafık bir iş yoksa, direktör, mahkûmun kendi vasıtalarile istek ve kabiliyetine uygun bir tarzda çalışmasına müsaade etmek selahiyetini haizdir. Ancak bu mesainin, her gün muntazaman yapılan kontrollerle müspet bir netice verdiği anlaşılmalıdır.

MALİ EMNİYET TEDBİRLERİ

Mali emniyet tedbirleri kanununun 236 ci maddesinde gösterilmiş olup şunlardır: 1 — Hüsni hal kefaleti (C. K. madde: 237 - 239); 2 — Müsadere (C. K. madde: 240). Eski kanunda olduğu gibi yeni kanunun da kabul ettiği şekil umumî müsadere olmayıp hususi müsadere dir ve: a) suçun işlenmesine yarayan veya tahsis edilen; b) suçtan hasıl olan onun bedelini veya menafiini teşkil eden; c) taşınması, yapılması, kullanılması, saklanması, başkasına ferâğı esasen suç teşkil eden eşyaya münhasırdır. Bu saydığımız eşyadan suçun işlenmesine yarayan veya tahsis edilenlerle suçtan hasıl olan, onun menafiini teşkil edenlerin müsadere si ihtiyaridir diğerlerinki ise mecburidir.

Mamafi kanununun 240 ci maddesinin son iki fıkrasında bu hususa dair bir iki istisna vardır. Bu istisnalara göre müsadereye mevzu teşkil eden eşya suça yabancı bir kimseye aitse dokunulamaz ancak yapılması, kullanılması, taşınması, muhafazası ve başkasına ferâğı esasen suç teşkil eden eşyalarda idari bir mezuniyetle muvafakat alınmış olması lâzımdır.

CEZALARLA EMNİYET TEDBİRLERİNİN MÜŞTEREK KARAKTERLERİ.

Cezalarla emniyet tedbirlerinin müşterek karakterleri şunlardır:

1 — Her ikisi de ancak kanunun gösterdiği ahval, tarz ve miktarda tatbik olunur. (C. K. madde : 1 ve 199).

2 — Her ikisi de hakim tarafından tatbik olunur.

3 — Her ikisi de (Post factum) yani kanunun suç addettiği bir fiil işlendikten sonra tatbik olunur. Bu kaidenin, yukarıda da söylediğimiz gibi, emniyet tedbirlerine ait üç istisnası vardır (C. K. madde : 49, 115):

a — Mevzubahis olan fiil işlenemiyen, neticenin hasıl olmasına imkân olmıyan bir fiil ise ceza verilemez. Bu takdirde hakim beraat eden maznunun emniyet tedbiri altına alınmasına karar verebilir. Görülüyor ki burada mevzubahis olan emniyet tedbiri yukarıda zikrettiğimiz esas kaideye uygun olarak

kanunun suç addettiği bir fiil işlendikten sonra tatbik edilmiş olmayıp istisnanın birincisini teşkil eder. (C. K. mad. : 49 fık.

b — İki veya daha fazla eşhas bir suç işlemek gayesile aralarında anlaşılırlar ve suç işlenmezse, hiç biri sırf anlaşıklarından dolayı ceza görmezler. Anlaşma cürüm işlemek içinse hakim bir emniyet tedbiri tatbik edebilir.

c — Aynı hüküm kabul olunupta tatbikine geçilmeyen teşvik ve tahrik hallerinde de caridir. Görülüyor ki burada da yine esas kaide hilafına, emniyet tedbiri tatbik edebilmek için kanunun suç addettiği bir fiilin işlenmiş olmasına bakılmamıştır. (C. K. madde : 115).

Bütün bunlar ferdin haklarını muhafaza için Beccaria tarafından ileri sürülen ve (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) «Kanunsuz suç olmaz, kanunsuz ceza olmaz» prensipinden alınmış ve yeni kanunla emniyet tedbirlerine de teşmil olunmuş hükümlerdir.

CEZA VE EMNİYET TEDBİRLERİNİN MÜŞTEREK OLMİYAN KARAKTERLERİ

1 - Cezadan maksat daha ziyade tenkildir. Emniyet tedbirlerinden maksad ise önlemedir. Vakıa cezalarda umumi bir önleme hassasının mevcudiyeti inkâr olunamaz ve suçların tekerrürüne rağmen cezai hükümlerin mevcudiyetini ancak bu suretile izah edebiliriz.

2 — Ceza, kanunun suç addettiği fiilin karşılığıdır ve binaenaleyh onun vehamet derecesile mütenasıptır. Emniyet tedbirleri ise suçlunun tehlikeli halile alâkadardır; nev'i ve devam müddeti bu halin derece ve devamı mütenasıptır.

3 — Cezalar suçlunun manevi şahsiyetine tâalluk ederler ve bu da onun irade ve temyiz kabiliyetile anlaşılır. Emniyet tedbirleri ise yalnız psikolojik şahsiyet ile alâkadardırlar failin irade ve temyiz kabiliyeti, aklen malûl olanlarla çocuklarda olduğu gibi, kısmen veya tamamen bulunmasa dahi yine tatbik olunurlar.

4 — Şu halde cezalar ancak cezai ehliyeti haiz olanlara tatbik edildikleri halde emniyet tedbirleri, tehlikeli halleri nispetinde, cezai ehliyeti haiz olmıyanlara da tatbik olunurlar. Cezai ehliyeti olmak demek irade ve temyiz kabiliyetine malik olmak demektir.

5 — Mukabilinde ceza tertip olunan fiil bir suç olmalıdır ve onun tekml unsurlarını havi bulunmalıdır. Halbuki bir şahsın tehlikeli halini göstermiş olması itibarile mukabilinde emniyet tedbiri tatbik olunan fiil bazı objektif unsurlarının noksanlığı dolayısıyla suç addedilmeyen bir hareket de olabilir. (C. K. madde : 49, 115).

6 — Cezalar, suçlu hakkında uyandırdıkları nefret, tevliid ettikleri eza ve elem dolayısıyla onun manen ıslah ve terbiyesine yararlar; bu itibarla gayeleri ahlâkidir. Emniyet tedbirlerinin gayeleri ise esas itibarile cemiyetin faide ve müdafaasıdır. Bu tefrik her iki müeyyidenin hususî karakterlerini göstermek içindir. Lâkin umumi olarak diyebiliriz ki her ikisi de yüksek ve insani bir adaletin tahakkukunu temin içindirler ve her ikisinde de müşterek karakter olarak ahlâk ve faide vardır çünkü ahlâk da faideli bir şeydir.

Bu itibarla emniyet tedbirleri ceza ile birleştikleri zaman manevi gayenin teminine ve suçlunun cemiyet hayatına dönmeyecek bir hale gelmesine yardım ederler. Yalnız olarak, manen mes'ul olmıyan kimselere, tatbik edildikleri zaman onları tedavi ederler ve bu gibi şahıslara karşı cemiyetin müdafaasını temin ederler.

Cezalar suçlunun subjektif bir hakkına tecavüz teşkil ettikleri için kazai bir kararla tatbik olunurlar. Emniyet tedbirleri ise esas itibarile idari mahiyette olmakla beraber şekil itibarile kazai bir karakter gösterdiklerinden ya mahkûmiyet kararile (C. K. madde : 205) ve yahut muhakeme ve hüküm haricinde, nezaret hakiminin kararile tatbik olunurlar (C. K. madde : 205. C. M. U. K. madde : 635).

Emniyet tedbirlerinin idari mahiyette olmaları ve gayelerinin cemiyetin müdafaası olması aşağıdaki neticeleri doğurur:

A — Suç, başka bir kanunun meriyeti zamanında işlenmiş olsa dahi, emniyet tedbirleri tatbik edildikleri zamanda mer'i olan kanunun hükümlerine tabidirler. Bu kaide ceza kanununun (1) 2 ci maddesinin emniyet tedbirlerine tatbik edilmiyeciğini ifade eder.

Emniyet tedbirleri devlet toprakları içinde bulunan ve sı-

[1] C. K. Mad. 2; f. 1: İşlendiği zamanın kanununa göre suç sayılmıyan bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz.

nır haricine atılması muvafık görülmiyen yabancılara da tatbik olunur (C. K. madde : 200).

B — Ecnebi memlekette işlenen bir suçdan dolayı İtalyada takibata başlansa veya muhakeme yenilense İtalyan kanununun emniyet tedbirleri hakkındaki hükümleri tatbik olunur. Ancak suçu işleyen kimsenin tehlikeli halinin tahakkuk etmesi şarttır (C. K. madde : 201). Şu halde bir İtalyan nerede bulunursa bulunsun hakkında emniyet tedbiri tatbik edilebilecek demektir.

C — Emniyet tedbirleri esas itibarile, cezai ehliyeti olanlarda mahkûmiyet kararıyla birlikte, cezai ehliyeti olmıyanlarda ceza kanununun 49 ve 115 ci maddesinde gösterilen hallerde beraat kararile birlikte ittihaz olunabildikleri gibi müddei umuminin gerek bizzat ve gerek emniyet umumiyenin raporuna istinaden vaki olan tahriri talebi üzerine nezaret hakiminin sonradan vereceği bir kararla da tatbik olunabilirler (C. K. madde : 205).

Emniyet tedbirlerinin böyle sonradan verilecek bir kararla tatbik edildikleri haller ceza kanununun 205 ci maddesinde gösterilmiş olup şunlardır:

1 — Cezanın infazı esnasında ve yahut mahkûmun kendi ihtiyarile (gizlenerek veya kaçarak) cezanın infazından kurtulduğu zaman zarfında. (Esasen bu vaziyet o şahsın cemiyet için tehlikeli bir insan olduğuna delildir).

2 — Beraat kararından sonra tehlikeli hali mefruz bir şahıs mevzubahs olduğu ve ittihazi lazım gelen emniyet tedbirlerinin aşağı müddeti nispetinde bir zaman geçmediği takdirde.

Ceza kanununun 204 cü maddesinin 1 ve 2 numaralı fıkralarındaki hükümler haricinde tehlikeli halin mefruz addedilebilmesi için kanunun, mukabilinde, emniyet tedbiri tatbikini emrettiği bir sıfatı hâkimin suçluya isnad etmesi lâzımdır. Eğer bu halin mevcudiyetinin tayini takdire bırakılmış ise bu takdirde hakim, diğer bir çok mes'elelerde de olduğu gibi 133 üncü maddedeki hükümlere istinaden kararını verir. Meselâ bir şahsın itiyadı (C. K. madde: 103), profesyonel (C. K. madde : 108) olduğunun taayyün etmesi, muhakkak bir emniyet tedbirinin tatbikini icap ettirir; çünkü onda tehlikeli halin mevcudiyeti kanunen mefruzdur (C. K. madde: 109) ve her han --

gi bir sebepten dolayı böyle bir şahıs hakkında karar verilirken emniyet tedbiri ittihazı unutulmuş olsa bile sonradan tatbik olunur.

3 — Kanunun sarahaten emniyet tedbiri tatbikini emrettiği bilûmum hallerde.

D — Küçükler, akıl hastalığı olanlar, itiyadi sarhoşlar, uyuşturucu maddeler kullanmağa alışmış olanlar, alkol ve uyuşturucu maddelerin husule getirdiği müzmin zehirlenme halinde bulunanlar mevzuu bahsolduğu zaman emniyet tedbirleri gerek tahkikat ve gerek muhakeme esnasında, tehlikeli hal geçinceye kadar, muvakkaten de tatbik olunabilirler. Bu takdirde ittihaz olunacak emniyet tedbiri ya adli ıslahhaneye ya adli tımarhaneye ve yahut tedavi veya muhafaza evine teslimdir. (C. K. madde : 206)

E — Emniyet tedbirleri müsadereyi istisna edersek muayyen olmıyan bir zaman için tatbik olunurlar (C. K. madde: 207).

Bunların da cezalarda olduğu gibi bir aşağı ve bir de yukarı hadleri vardır. Bu hadlerden aşağı had sabittir ve her emniyet tedbiri için tesbit edilen aşağı hadde muadil bir zaman geçmedikçe tedbirin geri alınması hakkında karar verilemez. Bu ancak Adliye Nazırının kararnamesile kabildir. (C. K. madde : 207).

Yukarı had ise muayyen değildir ve muayyen olmamasının sebebini de şu suretle izah edebiliriz: Emniyet tedbirleri, tatbik edildikleri şahısların tehlikeli hali geçmedikçe geri alınmazlar. Çünkü bu tedbirlerin tatbikinden maksad suçluyu ıslah, terbiye ve tedavi etmek, mesleği yoksa ona hayatını kazanabilecek bir meslek öğretmek, kısaca söylemek lâzım gelirse onu cemiyet hayatına dönebilecek bir hale getirmektir. Binaenaleyh bu gaye elde edilmedikçe ve bu suretle tehlikeli hal zail olmadıkça suçlunun serbest bırakılması doğru olamaz.

Şu halde tehlikeli halin geçtiği ne suretle anlaşılacaktır? Bu mes'ele yeni ceza sisteminin en önemli tarafını teşkil eder. İzah edelim: Emniyet tedbiri için kanunun tespit ettiği aşağı müddet tamamlanınca, hakim, suçlunun maddi ve manevi vaziyetini gözden geçirir. Eğer tehlikeli halin geçtiğine kanaat getirirse tedbire son verir. Aksi takdirde diğer bir incelemeye tâbi tutmak üzere yeniden müddet tayin eder, mamafi hâkim

bu müddetle mukayyed değildir. Tehlikeli halin geçdiğine karar verdirecek sebepler gördüğü takdirde her zaman inceleme yapabilir. (C. K. madde : 208). Hapishaneler nizamnamesinde işin tatbikatını kolaylaştıracak hükümler vardır. Nizamnameye göre her müessesede mahkûmların şahıslarına mahsus muntazam bir sicil defteri bulunur.

Bu öfete, mahkûmun müessese disiplinine ne dereceye kadar riayet ettiği; diğer mahkûmlarla, ailesile ve suça hedef olan kimse ile olan münasebetindeki vaziyet, müessese amirlerine ve nezaret eden memurlara karşı hareket ve muamele tarzı, ibadetle meşgulliyet derecesi, işde ve mektepdeki kabiliyet ve çalışma derecesi, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanmağa alışmış olanların bu maddelere düşkünlük dereceleri ve tedavinin bu hususta ne netice verdiği düşkünlük dereceleri ve tedavinin bu hususta ne netice verdiği muntazam ve doğru olarak yazılır. Bu kıymetli malûmat toplanarak her iki ayda bir nezaret hekimliğine gönderilir. Yalnız, suçlu hakkında yapılacak incelemede bu malûmat kâfi değildir. Bundan başka müessese direktörle, doktorun, rahibin ve dahildeki işleri tanzim ve idare eden teknik direktörün imzalarını taşıyan ve mahkûmun tehlikeli halinin derecesini gösteren esbabı mucibeli bir raporun da yine nezaret hakimliğine gönderilmesi lâzımdır. Hakim bütün bu malûmata dayanarak ve şahsî incelemelerini de göz önünde tutarak tehlikeli halin geçip geçmediği hakkında kararını verir.

F — Tatbik olunacak emniyet tedbirlerinin içtimal halinde takip edilmesi lâzım gelen kaide kanununun 209 uncu maddesinde gösterilmiştir. Bu kaideye göre tehlikeli hal mefhumu kabili taksim değildir, bütün olarak tespit olunur. Şu halde suçlunun işlediği muhtelif fiiller aynı nev'iden bir çok emniyet tedbirinin tatbikini icap ettiriyorsa bir tek emniyet tedbir tatbik olunur. Eğer işlenen fiiller muhtelif cinsten bir çok emniyet tedbirinin tatbikini icap ettiriyorsa hakim umumî olarak hali tehlikenin derecesini tespit eder ve ona nispetle kanununun tayin ettiği bir veya birkaç emniyet tedbirinin takibini emreder.

Tehlikeli hâl kanunen mefruz ise; bilumum hallerde hürriyeti tahdid eden bir emniyet tedbiri tatbik olunur. Bu kaideler infaz olunmakta ve yahut henüz infazına başlanılmamış olan emniyet tedbirlerine de tatbik olunur.

G — Suçun düşmesi emniyet tedbirlerinin tatbikine mani olur ve infazı durdurur, cezanın düşmesi halinde ise iki vaziyeti ayrı ayrı tetkik etmek lâzımdır. Emniyet tedbiri hakim tarafından ya ittihaz olunmuştur ve yahut henüz olunmamıştır. (C. K. madde : 210).

Birinci vaziyette cezanın düşmesi, kanunun her zaman ittihaz olunabileceğini emrettiği haller haricinde, emniyet tedbirinin tatbikine mani olur. İkinci vaziyette, cezanın düşmesi ancak on seneden fazla hapis cezasına mahkûmiyete fer'i bir tedbir olmak üzere ittihaz olunan emniyet tedbirlerinin infazına mani olmaz. Her iki vaziyette de emniyet tedbiri zirai koloni veya iş evi ise bunların yerine nezaret altında serbestlik ikame olunur. (C. K. madde : 210).

H — Hürriyeti tahdid eden bir cezaya ilâve olunan emniyet tedbiri; bu ceza infaz olunduktan veya her ne suretle olursa olsun düşüldükten sonra infaz olunur. Bu gayet tabiidir, çünkü aksi takdirde kanun vazelinin elde etmek istediği gaye elde edilemez. Aksine olarak hürriyeti tahdid etmiyen cezalara ilâve olunan emniyet tedbiri hüküm katiledikten sonra infaz olunur. Hürriyeti tahdid eden emniyet tedbirlerine ilâve olunan hürriyeti tahdit etmiyen muvakkat emniyet tedbirleri birinciler infaz olunduktan sonra icra olunurlar (C. K. madde: 211).

I — Emniyet tedbirleri talik olunabildikleri gibi başka bir tedbirle de değiştirilebilirler (C. K. madde : 212).

Cezai ehliyeti haiz bir şahsa tatbik olunan emniyet tedbiri, eğer bu şahıs hürriyeti tahdid eden bir cezayı çekmek mecburiyetinde kalırsa, talik olunur ve ceza çekildikten sonra infazına devam olunur.

Hürriyeti tahdid eden bir emniyet tedbiri altına alınan kimse akıl hastalığına duçar olursa, hakim, bu şahsın bir adli tımarhaneye yahut bir tedavi veya muhafaza evine konmasını emreder. Hastalık geçince, şahsın tehlikeli hali gözden geçirildikten sonra ve nezaret altında serbest bırakılması muvafık görülmediği takdirde ya bir zirai koloniye veya bir iş evine ve yahut adli bir ıslahhaneye gönderilir.

Eğer hürriyeti tahdid etmeyen bir emniyet tedbirine tabi tutulan veya hüsnü hal kefaleti altına alınan bir şahıs akıl hastalığına duçar olmuş ve hasta umumî bir tımarhaneye yerleştirilmemişse mevzu bahis emniyet tedbirinin infazına ni-

hayet verilir. Mamafî bu şahıs hürriyeti tahdid etmeyen şahsî bir emniyet tedbiri altına alınmış bir kimse ise, hakim hastalık nihayet bulduktan sonra, yeniden incelemeler yapar ve şahsın tehlikeli hali tahakkuk ettiği takdirde hakkında hürriyeti tahdid etmeyen şahsî bir emniyet tedbiri tatbik eder.

Emniyet tedbirlerine istiyerek rıyetsizlik halinde 214 cü maddedeki hüküm tatbik olunur çünkü mevzubahs olan aslî veya fer'î ceza değildir ve bu hareket tehlikeli halin halâ mevcut olduğunu gösterir. Böyle bir vaziyette emniyet tedbirinin aşağı müddeti bunun yeniden infazına başladığı günden itibaren cereyana başlar. Bu hüküm, cezai mesuliyetleri bulunmadığı için, adli tımarhaneye ve yahut tedavi ve muhafaza evine konmuş olanlar hakkında tatbik olunmaz. (C. K. madde : 219)

EMNİYET TEDBİRLERİLE POLİS TEDBİRLERİ ARASINDAKİ FARK

Cezalarla emniyet tedbirlerinin müşterek karakterleriyle aralarındaki farkları izah ettik. Şimdi emniyet tedbirleriyle polis tedbirleri arasındaki farkları izah edelim: Polis tedbirleri tehlikeli vaziyetleri bertaraf etmeği ve hareketlerle şüphe uyandıran kimseleri zararsız bir hale getirmeği istihdaf ederler. Bu suretle suçların veya içtimai hayatın ahengini bozan diğer fiillerin önüne geçerler.

Polis tedbirleri hakkında verdiğimiz şu izahatla emniyet tedbirleri hakkında verdiğimiz izahat mukayese edilecek olursa görülür ki emniyet tedbirlerinin tatbik edilebilmesi için bir suçun ve yahut kanunun 49 ve 115 ci maddelerinde gösterildiği gibi suç teşkil etmemekle beraber failin tehlikeli halini meydana koyan bir fiilin işlenmesi lâzımdır. Halbuki ahlâkı iyi olmıyan şahısların suç teşkil etmeyen hareketleri (serserilik gibi) ve yahut objektif bakımdan tehlikeli olan bir vaziyet (kalabalık bir yerde dolu silah taşımak gibi) polis tedbirlerinin tatbikini icap ettirir. Polis tedbirleri idare hukuku sahasına girdikleri halde emniyet tedbirleri ceza hukuku sahasına dahildirler ve hususi önlemeyi temin ederler. Bu itibarla onların da cezalar gibi şahsileştirilmeleri icap eder.

Cezalarla emniyet tedbirlerini bu suretle kısaca incelemekle kanun vazininin, suç ve onun sebepleriyle esaslı bir surette

mücadele etmek ve suçluyu manen ve maddeten ıslah etmek, için kabul ettiği sistemi de izah etmiş bulunuyoruz. Bu sistemin kısaca hülâsası şudur: Bir taraftan cezalar, diğer taraftan emniyet tedbirleri ve her ikisinin de şahsileştirilmesi.

Bu sistem bir bakımdan pozitivist mektebin tavsiye ettiği sisteme benzerse de ondan farklıdır. Şu itibarla ki esasında materialist olan bu mektep suçla mücadele için kullandığı (Cemiyeti müdafaa vasıtaları) ile hariçten ve mihaniki bir tarzda tesir icra etmek istediği halde yeni italyan ceza sistemi klasik mektebin prensipine sadık kalarak insanın serbest bir iradesi olduğunu kabul etmiş ve cezaları tatbik etmek suretile onun manen ıslahını, emniyet tedbirleriyle de maddeten tedavisini temine çalışmıştır.

IV

CEZA VE EMNİYET TEDBİRLERİNİN ŞAHSİLEŞTİRİLMESİ

Yeni kanunda emniyet tedbirlerinden sonra nazara çarpan yeniliklerden biri de şahsileştirmedir.

Pozitivist mektebin kurulduğundanberi, tevsiye ettiği bu prensip yeni kanunla geniş bir sahada tatbik olunmaktadır.

Şahsileştirme teşrii, kazai ve idari olmak üzere üç nevidir.

1 — Teşrii şahsileştirme kanun hazırlanırken temin edilir. Burada, suçluların tasnifile her birinin mes'uliyet ve tehlikeli hal derecesinin tayini ve tatbik olunacak en uygun müeyyedenin (ceza veya emniyet tedbiri) nevi ve miktarının tespiti mevzubahistir.

2 — Kazai şahsileştirme kanununun hâkim tarafından tatbiki sırasında temin edilir.

3 — İdari şahsileştirme ise ceza veya emniyet tedbirleri infaz edilirken elde edilir. Burada ceza ve ceza muhakemeleri usulü kanunu ile beraber hapishaneler nizamnamesi ve bilhas- sa bütün bu kanunların istinad ettikleri geniş teşkilât nazara çarpar.

Kanun vazii şahsileştirmeyi temin ederken suçlunun şahsiyetini tehlikeli halini ve ıslah olma kabiliyetini daima göz önünde bulundurmamak suretile pek doğru hareket etmiştir.

Evvelâ şahsiyetleri ve tehlikeli halleri bakımından suçlu-

ları tasnif etmiş ve bunlar hakkında en uygun ceza ve emniyet tedbirininin tatbikini temin etmiştir. Sonra gerek ceza ve ceza muhakemeleri usulü kanunu ve gerek kapishaneler nizamnamesindeki hükümlere nazaran, infaz safhasını muhtelif kısımlara ayırarak suçluyu serbest hayata dönebilecek bir hale getirmeyi temin etmiştir.

TEŞRİİ ŞAHSİLEŞDİRME

Suçluların tasnifi

Kanun suçluları şu suretle tasnif etmektedir:

1 — Normal suçlular 2 — Çocuklar (on sekiz yaşın bitirmemiş olanlar) 3 — Anormal suçlular (Akıl hastalığı olanlar)

Normal suçlular: Bunlar dört kısma ayrılmıştır: a) müptedi suçlular b) mükerrirler c) Profesyonel suçlular yani suç işlemeği meslek edinenler d) itiyadi suçlular c) temayüli suçlular.

Normal suçlular mevzubahs olduğu zaman kanun vazii atıdaki sual ile karşılaşmıştır:

Acaba normal suçlular diye hakikaten bir sınıf var mıdır? Böyle bir sınıf mevcut ise normal mefhumundan ne anlaşılmalıdır? Yoksa Lombrozo mektebinin iddia ettiği gibi bütün suçlular anormal mıdır?

Mesele kanunda halledilmiştir ve denmiştir ki: Normal insan klinikce kabul edilebilecek ruhi ve akli hastalığı olmayan ve binaenaleyh irade ve temyiz kabiliyetini haiz olan kimsedir. Bu tarif meşhur ruhiyatçılardan profesör (Sante De Sanctis) in tarifine uygun düşmektedir. Bu âlime göre normal insan «bir şeyin kıymetini takdir edebilen ve harekâtının uzak veya yakın neticelerini düşünüp tartabilen bir kimsedir».

Bundan başka Ferrinin normal insan hakkındaki telâkkisi dahi kanundaki tarifin doğruluğunu teyit edecek mahiyettedir. Ona göre suçlular üç kısımdır. 1 — Hakiki suçlular, 2 — tesadüfi suçlular, 3 — Kriminaloidler. Tesadüfi suçlular diğerlerine nisbeten kahir bir ekseriyeti haizdirler ve bunlar hemen hemen normal kimselerdir; şu halde esas itibarile suçlular normal insanlardır.

Fikrimizce kanun vazii klâsik mektebin prensipine sadık kalmakla, ve suçlunun esas itibarile normal bir insan olduğunu

irade ve temiz kabiliyeti ve binaenaleyh cezai ehliyeti bulunduğunu kabul etmekle isabet etmiştir.

Şimdi normal suçluları ayrı ayrı tetkik edelim:

Müptedi suçlular: Kanunda müptedi suçluyu tarif eden bir madde yoktur; lâkin kanunun heyeti umumiyesinden çıkan manaya göre müptedi suçlu; suç işlemeye temayülü olmıyan ve ilk defa böyle bir fiil işleyen kimsedir. Temayül diyoruz çünkü ilk def'a suç işleyen bir şahıs müptedi olabildiği gibi temayülü de olabilir. Her biri hakkında tatbik olunan hükümler başka olduğundan bunları birbirinden ayırmak hakime düşen en ağır ve en mes'uliyetli bir vazifedir.

Mükerrirler: Mükerrir, bir suçdan dolayı mahkûm olduktan sonra, aradan geçen zaman ve suçun her hangi bir sebeple düşmesi mevzubahs olmadan, diğer bir suç işleyen kimsedir. (Daimî tekerrür). Mükerrire işlediği suçdan dolayı verilecek ceza altıda bir nisepetine kadar artırılır.

Eğer: a) Sonradan işlenen suç ilk mahkûmiyetten itibaren beş sene zarfında işlenmiş ise; b) ikinci suç aynı mahiyette ise; c) Yeni suç ceza infaz olunurken ve olunduktan sonra ve yahut gizlenme veya firar halinde işlenmiş ise ceza nısfâ kadar çıkarılır, çünkü burada suçlunun tehlikeli halinin fazlalığı ve nedamet hususundaki temerrüdü mevzubahistir. Söylediğimiz bu haller içtima ettiği takdirde ceza üçte birden yarıya kadar çıkarılır. Eğer mükerrir diğer bir suç işlerse artırma tekerrürün basit şeklinde üçte birden nısfâ kadar, diğer hallerde nisfân üçte ikiye kadardır. Aynı mahiyette suçlar mevzubahs olmadıkça hakim, cürümlerle kabahatler veya kastlı cürümlerle kasdı aşan cürümler (preterintenzionali) ve taksirli cürümler yahut doğrudan doğruya kabahatler arasında tekerrür kabul etmeyebilir. (C. K. madde : 99, 100, 101).

İtiyadi suçlular: İtiyadi suçlu on sene zarfında ve muhtelif zamanlarda, aynı mahiyette, taksir haricinde üç cürümden dolayı toplu olarak beş seneden fazla hapse mahkûm olduktan sonra, işbu cürümlerin sonuncusundan itibaren on sene zarfında aynı mahiyette, taksir haricinde, bir cürümden dolayı tekrar mahkûm olan kimsedir (C. K. madde : 102). Bu on sene zarfında mahkûmun hürriyeti tahdid eden bir ceza çektiği veya hürriyeti tahdid eden bir emniyet tedbiri altına alındığı müd-

det hesaba katılmaz. İtiyadın tayini hususunda kanunun sarahaten tespit ettiği şartlar haricinde hakimin takdirine bırakılmış haller de vardır (C. K. madde : 103). Nitekim bir kimse taksirli olmayı iki cürümden dolayı mahkûm olduktan sonra, tekrar taksirsiz bir cürümden dolayı mahkûm olursa hâkim, suçların nevini ve vehamet derecelerini, ne kadar zaman zarfında işlendiklerini, suçlunun ahlâk ve yaşayış tarzısını ve 133 üncü maddede gösterilen diğer halleri nazara alarak, İtiyad halinin bulunduğuna karar verebilir (C. K. madde : 103).

Profesyonel mücrim: İtiyadî mücrim olabilmek için lüzum olan şartları taşıyan bir kimse diğer bir suçtan dolayı mahkûm olur ve işlenen suçların mahiyetine, suçlunun ahlâk ve yaşayış tarzına ve 133 üncü maddenin ilk kısmında gösterilen diğer hallere nazaran kısmen dahi olsa suçtan temin ettiği para ile geçinmeyi adet edindiği tahakkuk ederse profesyonel mücrim addolunur. (C. K. madde : 105).

Temayüli mücrim: Mükerrir, İtiyadî ve profesyonel mücrim olmasa dahi, bir kimsenin hayat ve bütünlüğü aleyhine taksir haricinde bir cürüm işleyen ve kendi şahsiyetile 133 cü maddenin ilk kısmındaki hallere nazaran cürüm işlemeye karşı, sebebi suçlunun bilhassa fena ahlâk ve tabiatında aranması lâzım gelen, hususi bir temayül gösteren kimse temayüli mücrim addolunur. (C. K. madde : 108).

Maddenin son fıkrasındaki sarahate nazaran temayüli mücrimi aklen hasta olanla karıştırmamak lâzımdır ve bu gibi hastaların bu tarzda bir suç işlemeleri halinde tatbik olunacak hükümler, işbu maddenin hükümleri olmayıp akıl hastalıklarına taallük eden 88 ve 89 cu maddelerin hükümleridir.

KAZAİ ŞAHSİLEŞDİRME

Teşriî şahsileşdirmeyi tetkik ederken suçluların tasnifiile her sınıfın şahsiyetini ve tehlikeli halinin derecesini anlattık şimdi ise kazai şahsileşdirme yani şahsiyeti ve tehlikeli halinin derecesi malûm olan suçlu karşısında ona en uygun cezayı tatbik etmeyi temin eden kaideleri inceleyeceğiz.

Hâkim maznununun bir suç ve yahut yukarda da izah ettiğimiz veçhile 49 ve 115 ci maddelerdeki fiillerden birini işlediğini tespit ettikten sonra:

a) 61 ve 62 ci maddelerle 133 cü maddenin birinci fıkrasının 1, 2, 3 numaralı bendlerinde yazılı hallerle kanunda, muhtelif suçlar için bilhassa tespit edilen diğer bütün halleri nazarı itibara alarak fiilin mahiyetini ve vehamet derecesini; b) 133 cü maddenin ikinci fıkrasının 1, 2, 3, 4 numaralı bendlerinde yazılı hallere istinaden failin suç işleme kabiliyetini; c) Suçunun normal mi, küçük mü, yoksa aklen hasta mı olduğunu. Normal ise müptedi, mükerrir, itiyadi profesyonel ve temayüli mücrim sınıflarından hangisine girebileceğini tayin eder.

Bütün bu noktalar tetkik edildikten sonra mevzubahs olan şahsın normal bir insan olduğu taayyün ederse hâkim cezayı tatbik ederken fiilin vehametile suçlunun ait olduğu sınıfın mezcinden doğacak olan kaidelere riayet eder. Diğer taraftan fiilin vehametile suçlunun ait olduğu sınıfın mezci tehlikeli hâlin derecesini de tayin edeceğinden bu suretle emniyet tedbirlerini tatbik hususundaki kıstas da elde edilmiş olur.

Kanunda kazai şahsileştirme bu suretle temin edilmiştir, ancak verdiğimiz izahatı tamamlayabilmek için bazı noktaların bir az daha tafsil edilmesi icap etmektedir.

1 — Hâkim, karşısına çıkarılan şahıs müptedi bir mücrim ise; onun hakikaten müptedi mi yoksa temayüli mi olduğunu hakkile tayin edebilmek için son bir inceleme daha yapar.

Yukarda da söylediğimiz gibi mes'ele çok mühimdir çünkü ilk defa suç işleyen bir kimse müptedi olabildiği gibi temayüli de olabilir. Her biri hakkında tatbik olunacak müeyyideler şiddet itibarile pek farklı olduğundan bu hususta dikkatli davranmak lâzım gelir.

I — İnceleme neticesinde mücrimin müptedi olduğu taayyün ederse: a) 164 cü maddenin tayin ettiği hudud içinde cezanın şart ile taliki kabul olunabilir; b) bir seneden fazla hapse mahkûmiyet ve yahut kanunun, suç teşkil etmeyen bir fiil hakkında emniyet tedbiri ittihazına mezuniyet verdiği hallerde nezaret altında serbestlik tatbik olunabilir. (C. K. madde : 229); c) On seneden aşağı olmamak üzere hapse mahkûmiyet veya kanunun bu hususta tayin ettiği diğer hallerde (C. K. madde : 230) beş seneden aşağı olmamak şartile nezaret altında serbestlik tatbik olunur.

II — Mücrim mükerrir ise: müptediler hakkında tatbik o-

lunacak hükümlerden başka: a) Yukarda da söylediğimiz gibi 99 cu maddeye istinaden yeni bir suç işlediğinden dolayı cezası artırılır; b) kararname hükümleri mahfuz kalmak şartile, tekkerrürün cezasını artırmayı icap ettiren hallerde (C. K. madde : 99), umumî veya hususî afdan istifade edemez; c) Memnu hakları iade edilmiş olsa dahi hakkında cezanın şartla taliki kabul olunmaz (C. K. madde : 164 fıkra 2); d) 99 uncu maddenin 2 inci ve müteakıp fıkralarındaki tekkerrür şekillerinden birinin tahakkuku, hapis ve ağır para cezasına mahkûm olanlar hakkında müruru zaman hükümlerinin tatbikine mani olur (C. K. madde : 172) işbu mahkûmiyet hafif hapis veya hafif para cezası ise beş senelik müruru zaman müddeti iki misline çıkarılır (C. K. madde : 173); e) şart ile tahliye için hükmolunan ceza miktarının en aşağı dörtte üçünün çekilmiş olması lâzımdır; f) 99 cu maddenin 2 inci ve sonraki fıkralarında yazılı tekkerrür şekillerinden birinin tahakkuku halinde, memnu hakların iadesi için asli cezanın infaz edildiği veya diğer bir sebeple düştüğü günden itibaren hüsnühal ile geçmesi lâzım gelen müddet beş yerine on senedir (C. K. madde : 179).

III — Mücrim itiyadî profesyonel veya temayüli ise: a) tehlikeli halin tespiti için başkaca incelemeye hacet kalmaz kanunen mefruz addolunur; b) tekkerrür halinde ceza 99 cu madde hükümlerine istinaden artırılır (C. K. madde : 169) c) bu takdirde hakimın tatbik edeceği emniyet tedbiri zirai koloni veya iş evi olup asgarî müddeti, itiyadilerde iki, profesyonellerde üç, temayülilerde dört senedir ve müessesenin hususî kısımlarında infaz olunur (C. K. madde : 21, 217, 218); d) itiyadî, profesyonel ve temayüli sıfatlarının taayyün etmesi amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyeti icap ettirir; e) Kanunun veya mahallî idarenin menettiği miting ve içtimalar haricinde, galeyana halinde bulunan bir topluluğun tesirile hareket etmesi hali (C. K. madde 62) suçun umumî hafifletici sebeplerinden olarak kabul olunmaz; f) cürümlerden dolayı hükmolunan hürriyeti tahdid eden cezalar hususî müesseselerde infaz olunur (C. K. madde : 141); g) hükümden sonra arız olan akıl hastalığından dolayı umumî tımarhaneye gönderilmeyip adli tımarhaneye gönderilir (C. K. madde 148); h) kararnamenin hilafını ihtiva ettiği hükümler mahfuz kalmak şartile umumî ve hususî af tatbik olunmaz (C. K. madde : 161, 174); i) Ceza-

nın şartla tâliki ile (C. K. madde :163) adli af hükümleri tatbik olunmaz; j) müruru zaman ve memnu hakların iadesi hakkında mükerrirlere tatbik edilen hükümler burada da tatbik olunur (C. K. madde : 172, 173); k) Yeni işledikleri bir suçla itiyadi ce profesyonelliklerini teyid eden itiyadi ve profesyonel kabahatlılere başka bir emniyet tedbiri tatbik edilmiş olmakla, nezaret altında serbestlik tedbiri daima ittihaz olunur.

IV — Mücrim çocuklar:

A — On dört yaşını henüz bitirmemiş olan çocukların cezai ehliyetleri yoktur, çünkü bunlarda irade ve temiz kabiliyetinin mevcut olmadığı farz olunur (C. K. madde : 97). Bu gibiler manen henüz tekâmül etmediklerinden iradelerini harekete getiren sebepleri ve işledikleri fiillerin mahiyet ve neticelerini takdir edemezler.

B — On dört yaşını bitirip on sekiz yaşını henüz bitirmeyenler irade ve temiz kabiliyetini haiz oldukları takdirde cezai ehliyete de malikdirler. Binaenaleyh bu gibilerde irade ve temiz kabiliyetinin mevcudiyeti isbat edilmek lâzımdır. İsbat edildiği takdirde, tatbik olunacak ceza 65 ci maddeye istinaden indirilir. Haklarında hükmolunan müeyyede para cezası yahut beş seneyi geçmiyen hürriyeti tahdid eden bir ceza ise, fer'i cezalar tatbik olunmaz. Tatbik edilen ceza daha ağır ise ittihazı lâzım gelen fer'i ceza beş seneyi geçmemek şartile umumî hizmetlerden memnuiyet veya kanunun tespit ettiği hallerde babalık yahut kocalık hakkının verdiği nüfuzu kullanmaktan muvakkaten memnuiyettir (C. K. madde 19, 98). On dört yaşını bitirmiş lâkin on sekiz yaşını henüz bitirmemiş olanlara 169 cü madde hükmüne istinaden adli af verilebilir.

Akil hastalığı mevzu bahis olmamak şartile on sekiz yaşını bitiren kadın ve erkekde cezai ehliyet ve mesuliyet tam olup yaşadıkları müddetçe devam eder.

Cürüm işleyen çocuk, işbu cürüm taksirli dahi olsa, tehlikeli addolunduğu takdirde, aşağıdaki kaidelere istinaden bir emniyet tedbiri ittihaz olunur: a — İşlediği fiilin vehameti ve birlikte yaşadığı ailenin ahlâk seviyesi nazara alınmak şartile, on dört yaşını bitirmemiş olan çocuğun, bir seneden aşağı olmamak üzere adli islahaneye konmasına ve yahut nezaret

altında serbest bırakılmasına karar verilebilir (C. K. madde: 223, 228).

Taksirli olmamak şartile işlenen cürüm ölüm veya müebbet hapis ve yahut aşağı haddi üç seneyi geçmeyen hafif hapis cezasını icap ettiriyorsa çocuğun, üç seneden aşağı olmak üzere adli bir ıslahaneye konması daima mecburidir (C. K. madde : 224).

Aynı hükümler on dört yaşını bitirmiş lakin henüz on sekiz yaşını ikmâl etmemiş olan cezai ehliyetten mahrum çocuklar hakkında da caridir; ancak bu takdirde eğer çocuk emniyet tedbirinin infazı esnasında yeni bir cürüm işlediğinden dolayı mahkûm olursa tehlikeli hali tamamen taayyün etmiş olacağından ya adli bir ıslahaneye konması ve yahut nezaret altında serbest bırakılması mecburidir. (C. K. madde : 224, 225).

b) On sekiz yaşını bitirmiş olmamakla beraber cezai ehliyeti olan ve hakkında adli af veya cezanın şart ile taliki tedbirleri tatbik edilmeyen yahut edilemeyen çocuğa cezai ehliyeti olmayan çocuklar için söylenen şartlar dairesinde ve hükmolunan cezadan başka ya adli bir ıslahaneye koyma ve yahut nezaret altında serbestlik tedbirleri tatbik olunabilir (C. K. madde : 224, 225).

c) On dört yaşını bitirip on sekiz yaşını bitirmemiş olan çocuklar dahi itiyadi, profesyonel veya temayüli olabilirler. Bu takdirde üç seneden aşağı olmamak üzere adli ıslahaneye konmaları mecburidir. Bu gibi çocuklar yirmi yaşını ikmâl ettikleri zaman nezaret hâkimi bunların ya bir zirai koloniye veya bir iş evine tahsislerini emreder (C. K. madde : 217).

Tehlikeli hali kanunen mevcut farzolunan yahut adli bir müessesede iken pek tehlikeli olduğu tespit edilen çocuk ya hususi bir ıslahaneye veyahut adi ıslahhanenin hususi bir kısmına naklolunur (C. K. madde : 227).

V — Sağır ve dilsizler : Sağır ve dilsizlerin mesuliyetine gelince, yeni kanunun bu hususta takip ettiği sistem Zanardelli Kanununun 57 ve 58 ci maddelerinde görülen sistemden tamamiyle başkadır.

Yeni kanuna göre sağır veya dilsizlik irade ve temiz kabiliyetini ya tamamen veya kısmen ortadan kaldıran bir sebep

olabilir. Bu takdirde hâkim, sağır veya dilsiz aklı tamamen veya kısmen hasta bir kimse gibi muamele etmek ve binaenaleyh onu, birinci vaziyette tamamen ikinci vaziyette kısmen cezai ehliyetten mahrum addetmek mecburiyetindedir. Yok eğer sağır veya dilsizin irade ve temiz kabiliyetinin tam olduğu hâkim tarafından tespit edilecek olursa normal bir insan gibi muamele görür.

VI — Akıl hastalığı:

88 ci maddeye nazaran filli işlediği zaman irade ve temiz kabiliyetini tamamen ortadan kaldıran ve klinikce tasdik edilen daimi veya geçici bir akıl hastalığına tutulmuş olan kimşenin cezai ehliyeti yoktur.

Eğer bu malûliyet tam olmayıp kısmi ise, yani irade ve temiz kabiliyetini ehemmiyetli bir derecede azaltıyorsa, işlenen suçdan dolayı mesuliyet mevcut olup verilecek ceza 65 ci maddeye nazaran indirilir (C. K. madde: 89).

VII — Teheyyüç ve ihtiras: teheyyüç ve ihtiras halleri cezai ehliyeti ne kaldırır ne eksildir (C. K. madde : 90).

VIII — Sarhoşluk ve uyuşturucu maddelerin tesiri:

Sarhoşluk ve uyuşturucu maddelerin tesiri de diğer sebepler gibi tam veya kısmi akıl hastalığı tevliid edebilirler. Burada dikkat edilmesi lâzım gelen bazı noktalar vardır:

a) Sarhoşluk veya uyuşturucu maddelerin tesiri tesadüfün veya cebreden bir sebebin neticesi ise, husule gelen tam veya kısmi akıl hastalığı diğer sebeplerden doğan akıl hastalıkları gibi addolunduğundan, onlar hakkında tatbik olunan hükümler burada da tatbik olunur (C. K. madde : 91 : 93).

b) — Sarhoşluk veya uyuşturucu maddelerin tesiri ihtiyari yahut taksirli bir hareketin neticesi ise (meselâ: suç işlemek hususunda önceden hiç bir kasdı olmadan, veya sarhoş olmak niyetinde bulunmadan içmek gibi) mesuliyet ne artar ne eksilir.

C — Sarhoşluk ve uyuşturucu maddelerin tesiri kasdı bir hareketin (meselâ: Failin niyet ettiği bir suçu işlemek için içmesi gibi) veya itiyadın neticesi ise, bu takdirde 64 cü maddeye istinaden ceza artırılır.

IX — Alkol veya uyuşturucu maddelerden doğan zehirlenme:

Bu zehirlenme ya had olur veya müzmin olur. Suç had zehirlenme halinde işlenmiş ise sarhoşluk bahsinde söylediğimiz hükümler burada da tatbik olunur. Yok eğer müzmin zehirlenme halinde işlenmiş ise; akıl hastalıklarına taallük eden 88 ve 89 cu maddelerdeki hükümler tatbik olunur (C. K. madde : 95).

Umumi olarak, yukarda söylediğimiz sebeplerden her hangi birinin tesirile husule gelirse gelsin, kısmi akıl hastalığıne malûl olan suçlunun, taksir haricindeki cürmünden dolayı, tehlikeli hali kanunen mefruz addolunduğundan kendisinin bir tedavi veya muhafaza evine gönderilmesi mecburidir. (C. K. madde : 219). Ancak bu emniyet tedbirlerinin tatbiki hürriyeti tahdid eden cezanın çekilmesinden veya her hangi bir sebeple düşmesinden sonraya bırakılır. Mamafî, malûlun vaziyetine nazaren emniyet tedbirinin bir an evvel tatbikine lüzum görülüyorsa, hâkim hürriyeti tahdid eden cezanın infazına başlanmadan; başlanmış ise bitmeden evvel işbu emniyet tedbirlerinin tatbikini emredebilir.

Bu takdirde, her hangi bir sebepten dolayı mezkûr tedbirlerin geri alınması icap etse yahut hürriyeti tahdid eden cezanın infazına tekrar lüzum görülse, kanunun, tedbirler için tayin ettiği aşağı müddetin (C. K. madde : 219) geçmesini beklemek lâzım gelir (C. K. madde 220).

Bu hususta 219 uncu maddede tayin olunan aşağı müddetler şunlardır.

a) İşlenen suç için kanunun tayin ettiği ceza beş seneden aşağı olmıyan hapis ise; bir sene;

b) Kanunun tayin ettiği ceza ölüm cezası, müebbet hapis veya on seneden aşağı olmıyan hapis ise; üç sene.

c) Yukarda zikredilenlerden mada kanunun mukabilinde hürriyeti tahdid eden bir ceza tayin ettiği bir suçu işleyen ve tehlikeli hali kanunen mefruz olmayıp hâkim tarafından tespit edilen suçlu dahi bir tedavi veya muhafaza evine gönderilebilir. Bu takdirde mevzubahs olan aşağı müddet altı aydır.

Lâkin hâkim burada işbu tedbirin yerine nezaret altında serbestliği ikame edebilir. Ancak bu ikame keyfiyeti alkol veya uyuşturucu maddelerin tesirile hasil olan müzmin zehirlenmeden dolayı indirilmiş bir cezaya mahkûmiyet halinde mevzubahs

olamaz. Çünkü burada zehirlenen kimselerin tedavisi kanun vazininin gayelerinden birini teşkil etmektedir.

Sarhoşluğu veya uyuşturucu maddeleri kullanmayı itiyad edinenler, haklarında başka bir hürriyeti tahdid eden emniyet tedbiri tatbik edilmediği takdirde, en aşağı altı ay müddetle tedavi veya muhafaza evlerinin hususi bir kısmına mecburen gönderilirler. Bununla beraber işledikleri cürümden dolayı üç seneden aşağı hapis cezası verilmiş ise tedavi veya muhafaza evi yerine nezaret altında serbestlik ikame olunabilir.

Bütün bunlar hürriyeti tahdid eden veya daha ağır bir cezaya mahkûm olan kısmi akıl hastalığı ile malûl olanlara da tatbik olunur.

Eğer akıl hastalığı, müzmin zehirlenme veya sağır - dilsizlik, cezai ehliyetin bulunmamasından veyahut 49 ve 115 inci maddelerde yazılı hallerden dolayı, beraati icap ettiriyorsa, failin tehlikeli hali burada da kanunen mefruz addolunduğundan adli bir tımarhaneye gönderilmesi mecburidir. Bu takdirde tedbirin aşağı müddeti şudur:

a) Ölüm veya müebbet hapis cezasını istilzam ettiren fiillerden on sene;

b) On seneden aşağı olmıyan hapis cezasını icap ettiren fiillerde beş sene;

c) Diğer suçlarda iki sene.

Bununla beraber işlenen suç kabahat veya taksirli bir cürüm yahut kanunun para cezası veya yukarı haddi iki seneyi geçmiyen hapis cezası tayin ettiği diğer bir cürüm ise emniyet tedbiri tatbik olunmayıp beraat kararı umumi emniyet müdürlüğüne tebliğ olunur (C. K. madde: 222).

Maddenin son fıkrasına göre birinci fıkrada yazılı olan, yani biraz evvel izah ettiğimiz veçhile akıl hastalığı, müzmin zehirlenme veya sağır - dilsizlik sebeble beraat edenler hakkında tatbik olunan hükümler, aynı şartlar altında buldukları halde suç işleyip yaşları sebeble beraat eden on dört yaşından küçük, veya ön dört yaşından büyük fakat on sekiz yaşından küçük çocuklar hakkında da tatbik olunur.

Şahsileşdirmenin teşrii ve kazai safhası burada bitmektedir. İdari yani müeyyedelerin infazına taallük eden safha hapis-

haneler nizamnamesinden ayrı olarak tetkik edilemeyeceği için başka bir makalenin mevzuunu teşkil edecektir.

Makalede zikredilmiş olan bazı mühim maddeler.

Madde 49 — Suç teşkil etmiyen bir fiili yanlışlıkla suç zannederek işliyenlere ceza verilmez.

Fiilin kabiliyetsizliği ve yahut mevzuunun bulunmaması dolayısıyla zararlı ve tehlikeli hâdisenin vukuu imkânsız olduğu zaman dahi ceza verilmez.

Evvelki hükümlerle tasavvur olunan hallerde başka bir suçun unsurları fiilde toplanıyorsa bilfiil işlenen suç hakkında tayin olunan ceza verilir.

İkinci fıkrada gösterilen hallerde, hâkim tahliye olunan maznunun emniyet tedbiri altına alınmasını emredebilir.

Madde 65 — Yalnız bir tek hafifletici sebep bulunduğu ve cezanın ne miktarda indirileceği kanunen tayin edilmediği takdirde aşağıdaki kaidelere riayet olunur:

1) Ölüm cezası yerine 24 seneden 30 seneye kadar hapis cezası ikame olunur.

2) Müebbet hapis yerine 20 seneden 24 seneye kadar hapis cezası ikame olunur;

3) Diğer üçte biri geçmemek şartile indirilir.

Madde 88 — Fiil işlediği zaman temyiz ve irade kabiliyetini selbedecek selp derecede aklen hasta bulunan kimsenin cezal ehliyeti yoktur.

Madde 89 — Fiili işlediği zaman temyiz ve irade kabiliyetini tamamen selp etmeyip ehemmiyetli miktarda azaltacak derecede akıl hastalığı olan kimse işlediği suçtan dolayı mesuldur; lâkin ceza indirilir.

Madde 115 — Kanun başka türlü emretmedikçe iki veya daha fazla eşhas bir suç işlemek gayesile aralarında anlaşmalar ve bu suç işlenmezse, bunlardan hiç biri sırf anlaşma fiilinden dolayı ceza görmezler.

Bununla beraber, cürüm işlemek hususunda anlaşma halinde, hâkim bir emniyet tedbiri tatbik edebilir.

Aynı hükümler suç işlemeye teşvik halinde teşvik kabul olunup suç işlemediği zaman da tatbik olunur.

Cürme teşvik halinde, teşvik kabul edilmese dahi müsevvik emniyet tedbiri altına alınabilir.

Madde 113. — Hâkim takdir salâhiyetini kullanırken suçun vehamet derecesini nazara almak mecburiyetindedir. Bu vehamet:

1 — Fiilin mahiyetinden, nevinden, kullanılan vasitalardan, fiilin işlendiği zaman, yer, şekil ve tarzdan,

2 — Suçdan zarar gören kimseye iras olunan tehlike veya zararın vehametinden;

3 — Kastın veya taksirin derecesinden; anlaşılır. Bundan başka hâkim suçlunun suç işleme kabiliyetini de nazara almak mecburiyetindedir. Bu kabiliyet:

1 — Suçu işlemeye saik olan sebeplerle suçlunun karakterinden;

2 — Suçlunun sabıkasından ve umumiyetle suçdan evvelki yaşayış tarzile ahlâkından;

3 — Suçu işlediği zaman ve işledikten sonraki harekâtından;

4 — Suçlunun şahsi, ailevi ve içtimai hayat şartlarından anlaşılır.

Çeviren:

BURHANETTİN KÖNİ

Yazan:

İtalyan temyiz mahkemesi azasından ve Roma Üniversitesi ceza huku profesörlerinden

DOMENİCO RENDE